

FJÄLLKÖN

Svensk Fjällrasavels Tidskrift

Nummer 4
Oktober / November 2000

9P/4302

Fjällkor i en miljö de trivs i!
Foto: Benny Holm

**STÄMMO-
REFERATET!**
Sidan 4

**FJÄLLRASENS
AVELSHISTORIK!**
Sidan 8

**GÅRDSBESÖK PÅ
STRIDSMERS**
Sidan 13

**AVELSIN-
RIKTNINGEN!**
Sidan 5

**GÅRDSBESÖK I
BJELVERVD!**
Sidan 12

AKTVELLA TJURAR!
Sidan 20-21

**SVENSK AVEL OM
FRAMTIDENS AVEL!**
Sidan 8

**BESTÄLL
GÅRDSSKYLT NV!**
Sidan 22

Svensk Fjällrasavel**Ordförande:**

Patrik Gyllenhammar, Ekeskogs Hejde,
620 20 Klintehamn. Te/fax 0498-243035.

Viceordförande:

Robert Nilsson, Övre Svartlä 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Redaktion, expedition, kassa:

Lennart Rosén, Larstorp, 590 33 Borensberg.
Tel 0141-700 85, fax 0141-700 82.
e-post: svensk.fjallrasavel@telia.com

**Redaktör & Ansvarig Utgivare för
tidningen Fjällkon:** Lennart Rosén.**Ledamöter:**

Sven Blomberg, Sunnathed 44, 790 70 Furudal.
Tel 0258-202 07, fax 203 00.

Joachim Gustavsson, Görshorva, V.Harg,
595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Lena Lindberg, Norra Heden 2,
780 64 Lima. Tel/Fax 0280-322 18.

Anders Jonört, Flarkbäcken 150,
915 96 Flarken. Tel 0934-270 30.

Suppleanter:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Löv-
ånger. Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Berit Runsten, Alsenviken 1234,
830 44 Nälden. Tel 0640-240 28.

Tove Undin, Tosseberg 473,
686 93 Sunne. Tel 0565-921 92.

Revisorer:

Bo Karlsson, Valtran, 696 93 Aspabruk.
Tel 0583-503 31.

Martina Bremer, Mossgården 4181,
386 94 Färjestaden. Tel 0485-56 22 52.

Revisorssuppleanter:

Ann-Sofie Sångberg, Lökom 7578,
881 93 Sollefteå. Tel 0620-321 43.

Leif Finnström, Ö:a Radiogatan 2 E, 854 61
Sundsvall. Tel 060-61 64 31.

Avelsansvarig:

Robert Nilsson, Övre Svartlä 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06, Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Förmedling av livdjur:

Joachim Gustavsson, Görshorva, Västra
Harg, 595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Stambokföringsansvarig:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Löv-
ånger. Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Nästa **FJÄLLKON** kommer i januari 2001.
Manus & Annonser till den tidningen ska vara
redaktionen tillhanda senast den 10 december!
Infobladet kommer v 48-49 med manusstopp 1/12.

Tidningen FJÄLLKON nr 4 2000

* Tidningen utkommer f.n. med 4 nummer/år. Däremellan skickas aktuell information ut.

* Medlemskap tecknas genom att sätta in 300:- på postgiro 833 53 62-3.

* Annonsering med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes / Säljes"
är gratis för medlemmar i Svensk Fjällrasavel.

* För övrig annonsering hänvisas till vår expedition, se adress & tel i rutan t.v.

* Samtliga artiklar i tidningen **FJÄLLKON** är författade av redaktionskommittén
om ej annat anges.

* Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel
utan är författarnas egna.

* Tidningen får i korta drag citeras om källan anges.
Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560
© Svensk Fjällrasavel
Tryckeriet Erik Larsson 2000

Adressen till Svensk Fjällrasavels hemsida på internet:

<http://w1.141.telia.com/~u14102529/fjallkon/index.html>

Äntligen en ny Fjällkon!

Nu är det 3 månader sedan det kom en Fjällkotidning, visst känns det länge sedan!
Då var det högsommar, nu är det höst och ruskväder runt hela vårt land, t.o.m. snön
har börjat falla på en del platser. Denna tidning ägnar ett flertal sidor åt sommarens
stämma med sköna sommarbilder på fjällkor och gårdsmiljöer. Det är inte utan att
man längtar till nästa sommar, men den är ju många månader bort i horisonten.

Tidningen Fjällkon ska bevaras i nuvarande skick! Ja, det var i varje fall stämm-
deltagarnas bestämda uppfattning. Men då vår föreningsekonomi är hårt ansträngd
så måste vi få in mer pengar i verksamheten för att klara detta mål. En väg blir att höja
medlemsavgiften till 300 kronor per år fr.o.m. år 2001, ett beslut som ingen protes-
terade emot på stämman. Förslag fanns t.o.m. på 350 kronor, men efter votering
stannade beloppet på 300 kronor. Vi får hoppas att Du som inte var med på stämman
har förståelse för denna höjning, för visst vill väl även Du i möjligaste mån behålla
tidningen så som den är idag? Styrelsen jobbar också på att via andra vägar stärka
ekonomin ytterligare för att klara av intäktsbehovet. Trevlig läsning i denna tidning!

hälsar redaktörn'

Ännu en lyckad årsstämma!

De sista dagarna i juli höll vår förening
sin ordinarie årsstämma på Södra Vikens
naturbruksgymnasium (skogsskola),
vackert belägen vid en sjö i norra Värml-
land.

Jämfört med tidigare år var deltagaran-
talet något reducerat till följd av det ex-
tremt besvärliga skördeläget. Så det var
fullt begripligt att några valde att stanna
hemma och bärga foder när just dessa
dagar bjöd på värme och solsken, något
många inte sett på åtskilliga veckor.

Förmodligen gjorde de medlemmar som
valde skördearbete framför att åka till
stämman vår fjällras därigenom den
bästa tjänsten. Det blir ju förhoppnings-
vis en ny chans nästa år.

Allt nog, de som kommit till Södra Vi-
ken fick återigen uppleva en trevlig
stämma utomordentligt väl ordnad av
Tove och Henry Undin. Till dessa vill vi
framföra vårt varmaste tack för allt ar-
bete de lagt ner på organisation, studie-
besök, god förtäring och trevnad i största
allmänhet. Vår förening kan verkligen
skatta sig lycklig som har så goda och
entusiastiska mötesorganisatörer runt
om i landet.

På annan plats i tidningen kan Du läsa
mer i detalj om de skilda inslagen under
stämmodagarna. Men en sak vill jag spe-
ciellt ta upp här och lämna en kommentar
till;

Under de angenäma stämmoförhand-
lingarna dryftades bl.a. vår tidning *Fjäll-
kon* och dess framtida utgivning. Många
var lovorden som höjdes om tidningens
kvalitet och en särskild eloge fick Len-
nart Rosén för sitt sätt att skapa den.
Välfortjänt, utan minsta tvekan.

Medlemmarna var överens om att tid-
ningen även i fortsättningen bör se ut
som hittills. Och visst ska styrelsen för-
söka leva upp till detta önskemål, men
med viss reservation. En stor och riks-
täckande förening som vår, och med all
sin vilja att göra ett gott arbete, kostar
pengar att driva. Vi har visserligen hygg-
ligt stora inkomster, men utgifterna ten-

derar att vara ännu större. Och av alla
utgifter är de för *Fjällkon* absolut de
största.

Men därutöver finns många andra kost-
nader. Det är just årsstämmor, vinter-
möten, Elmia och liknande som drar
stora utgifter. Och styrelsens medlem-
mar må arbeta ideellt, men har de där-
utöver direkta kostnader som uppstår i
arbetet måste föreningen kunna ersätta
dessa.

Det kan t.ex. gälla resor och avbytar-
kostnader, telefon, fax och porton. Kan
inte föreningen klara av detta kan kvali-
teten på arbetet och resultatet i långa lop-
pet bli lidande. LR Produktion, som gör
tidningen, måste givetvis också kunna
betalas.

Fjälldjur av gammal stam på bete i Tyskland.

Räcker pengarna nu inte till allt det som
vi så gärna vill ha så finns inte mycket
annat att göra än att spara. Och ska det
sparas så kan det bli på *Fjällkon* efter-
som det är den enda utgiften ett sparande
kan märkas på.

Ett sparande kan ta sig uttryck i exem-
pelvis lite mindre färg inuti tidningen,
men på kvaliteten på innehållet ska det gi-
vetvis inte sparas. Jag nämner detta för
att Ni inte ska bli förvånade om Ni nå-
gon gång tycker att tidningen blivit mer
svart/vit.

Enda alternativet är att höja medlems-
avgiften till en nivå så att den täcker in
alla eventuella framtida brister i kassan.
Men det finns alldeles säkert en gräns för
den möjligheten.

Så över till något helt annat. När vi gör
den här tidningen säär det alltid åtskil-
liga veckor innan Ni har den i Er hand.
Det gör att det kan vara riskabelt att
skriva om vad man vill, men jag dristar
mig ändå att lyckönska oss till att vi nu
får våra kor omkodade. Efter år av en-
träget argumenterande och övertalning
har denna självklarhet accepterats av alla
berörda. Och även om det inte märks
omedelbart ute i ladugårdarna så kom-
mer det att betyda ett enormt lyft för vår
ras och avelsarbetet med den.

Några detaljbeslut om hur dessa medel

Slutligen en myc-
ket positiv nyhet.
Vår förening har
av Världsnatur-
fonden, WWF,
beviljats ett en-
gångsbidrag för

att täcka några angelägna och kostnads-
krävande projekt. I Världsnaturfonden
ledningsgrupp för sådana sätter vår med-
lem Karl-Gustav Hedling ordförande,
och jag dristar mig till att gissa att det
kan ha haft en viss betydelse för det hela.

ska användas är ännu inte fattade, men så mycket kan jag säga att de ska användas för att täcka upp en del kostnader för tjuranskaffningen till spermasamlingen på Alebäck.

Vi hyser den allra största tacksamhet till WWF, inte bara för dessa medel utan för allt stöd vi fått därifrån under de senaste

7-8 åren. Vi rekommenderar Er alla att också bli medlemmar i WWF. Som bekant så arbetar denna organisation runt hela vår jord för att skydda och bevara naturen. Ett arbete så betydelsefullt för alla och envar att det är svårt att beskriva med ord.

Text: Patrik Gyllenhammar

Referat från stämman 2000

Efter det att föreningens ordförande Patrik Gyllenhammar öppnat stämman och vi gått igenom de inledande punkterna så kom vi fram till verksamhets- och räkenskapsberättelsen för år 1999 vilken gick igenom och godkändes av mötesdeltagarna. Beträffande verksamhetsberättelsen så bestämdes det att föreningen ska återuppta förhandlingarna med Svensk Avel och Jordbruksverket som påbörjades den 8/3 -99 angående samarbete inom avelsarbetet.

Revisorernas utlåtande om räkenskaperna för år 1999 lästes upp, vilken var utan anmärkning men med en uppmaning att vara lite mer sparsamma inför framtiden. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för år 1999.

Lennart Rosén berättade om den aktuella ekonomiska situationen. Han gjorde deltagarna uppmärksamma på att EU-stödet till föreningen för innevarande år är ca 30% lägre än tidigare år. Detta påverkar föreningens fortsatta arbete på så sätt att t.ex. tidningen Fjällkon måste göras billigare om inte mer pengar kan knytas till föreningens verksamhet via tilläggsanslag av EU, annonser eller sponsorer.

Med anledning av detta så beslutade mötet att höja medlemsavgiften för år 2001 till 300 kronor. Då flera av medlemmarna tyckte att vi skulle höja till 350 kronor så blev det votering i frågan där 300 kronorsförslaget antogs med knapp övertikt. Att en höjning skulle ske berodde på att deltagarna ville ha tidningen Fjällkon i oförändrad skick även i framtiden.

Lennart Rosén ska även kolla upp hur stor del av de 300 kronorna som kan kallas serviceavgift (avdragsgill) respektive medlemsavgift. Tove Undin föreslog att vi till nästa års stämma ska undersöka om vi ska ha differentierad medlemsavgift för företagare respektive privatpersoner, dvs höja för företagare och ligga kvar på samma avgift för privatpersoner.

Vid punkten val så blev det så att Patrik Gyllenhammar och Joachim Gustavsson omvaldes som ordinarie styrelseledamöter på 3 år. Göran Lundström omvaldes som styrelsesuppleant på 3 år. Martina Bremer och Bo Karlsson omvaldes som revisorer på 1 år. Ann-Sofi Sångberg och Leif Finnström omvaldes som revisorsuppleanter på 1 år. Ronny Olsson, Köpingsvik nyvaldes som suppleant i valberedningen till kommande år.

Stambokföringsansvarige Göran Lundström deltog ej på stämman så rapporteringen blev ej så omfattande. Det konstaterades att stambokföringen fungerar "sisådär", mest beroende på att Göran och hans medhjälpare Johan Knutsson har så stort område att täcka. Ronny Olsson föreslog att föreningens ska kolla med husdjursföreningarna runt om i landet om inte de kan hjälpa till med stambokföringen. Stämman röstade JA på detta.

Avelsinformation gavs på ett möte innan själva stämmoförhandlingarna, med det var inget som framkom där som föranledde några stämmodiskussioner eller beslut.

Deltagarna var nöjda med tidningen Fjällkon. Redaktören påpekade att han ville att fler medlemmar ska skriva och skicka in material till tidningen. Information om att de som skaffar annonser till tidningen får 20% i provision gavs.

Mötet beslutade att föreningen ska delta på Elmiautställningen 2001. De som hjälper till där får ersättning i form av mat & husrum, ej resor el.dyl.

Det finns idag ca 80 s.k. fjällnära kor plus rekryteringsdjur i landet. Birgitta Karlsson som för register om dessa djur påtalade att alla djurägare ej hör av sig med info om djur som föds och dör, men överlag fungerar det bra. Ordföranden informerade om de östtyska "fjällnära" tjurar som ev. kan bli aktuella för import av oss.

Berny Holm informerade om "köttgruppens" arbete det senaste året. Många intressanta idéer och synpunkter har kommit fram under det gångna året. Berny Holm och Tove Undin påtalade vikten av att välja en interimstyrelse idag med förslagsvis 5 ledamöter som alla vill och kan arbeta aktivt. Stämman röstade JA för detta, och i interimstyrelsen ingår tills vidare Lena Lindberg (sammankallande), Berny Holm, Tove Undin, Tina Hansson samt Eva Karlsson.

Köttgruppen ska bilda en ekonomisk förening genom att i 1:a hand ta över den vilande Svensk Fjällrasavel Ek. För. Detta är viktigt för att det ska finnas en förhandlingspart och för att kunna skydda namnet "Fjällkoprodukter".

Mari Strand ville att vi ska upplysa medlemmar/djurägare om BVD och leukos då man t.ex. ska sälja eller köpa djur. Speciellt de som ej levererar mjölk. Ta prov på djur som ska säljas! Skriv om detta i Fjällkon på livdjurssidan.

Fototavlor på tjurar som spermasamlades hösten -99 utdelades. Närvarande var endast Karl-Gustav Hedling som fick en tavla för tjuren Driv. Övriga djurägare får sin tavlor hemskickade.

Mårten Dahlberg tilldelades föreningens Diplom B för en ko som haft en mycket god livstidsproduktion av mjölk. Någon förtjänsttavla utdelades inte på årets stämma. Till kommande stämmor ska vi i Fjällkon skriva om att medlemmarna själva kan föreslå kandidater som kan erhålla förtjänsttavla för mångåriga insatser för fjällrasens bevarande.

Diskussion om nästa års stämma fördes. Efter flera olika förslag och idéer bestämdes det att stämman 2001 ska hållas på Öland omkring den 10 augusti. Ansvariga för arrangemanget i samarbete med styrelsen blir Eva och Ronny Olsson, Köpingsvik.

Text: Lennart Rosén, sekreterare

Glädjande omsvängning på gång hos Svensk Avel!

Den gångna sommaren verkar det ha skett en förändring hos Svensk Avel när det gäller inställningen till fjällrasen. Det som hänt är att i sista numret av *Kullig Kontakt* (SKB-föreningens tidning) så skriver Svensk Avels avelsledare Camilla Swärd en artikel som verkar lovande ur fjällrasperspektiv. För att Ni själva ska få dra era egna slutsatser så publicerar vi den här nedan och kommenterar sedan artikeln ur fjällrasavelsynpunkt;

Utdrag ur *Kullig Kontakt*:

TRENDEN GÅR MOT ÖKAD ANVÄNDNING SKB F

Det är en tydlig trend att det är Svensk Avels SKB F-tjurar som efterfrågas alltmer. Anledningen till det är givetvis EU-bidraget. Bidraget är idag 1000:-/djur och är vilket motsvarar ca 300 kg mjölk.

Skilnaden mellan bästa och sämsta tjuren av de rekommenderade tjurarna med avseende på mjölkindex är 25 indexenheter (Tlle min 120 och Homa F min 95). 25 indexenheter motsvarar i storleksordningen 1250 kg mjölk, vilket motsvarar ca 3750:-. Det är helt tydligt ett större ekonomiskt värde att se på avelsvärden snarare än EU-bidrag.

Trots det måste vi vara realistiska och se till vad marknaden vill ha och alltså tillhandahålla med SKB F-sperma. Svensk Avel kan inte fortsätta köpa in tjurkalvar som inte används. Vi måste se till vad bönderna vill ha. Vi tror den största nyttan för SKB-avelns framtid är att se till att det finns många bra tjurar att välja bland och som många vill använda och att de är inköpta under kontrollerade former och säkert bedömda enligt officiell avelsvärdering.

Idag används de SKB F-tjurar vi har långt mer än vad som är nödvändigt för att fädem avkommeprövade bara för att vi inte har något annat att erbjuda. Istället för att överanvända de vi har, kan vi istället testa dubbelt så många tjurar, kanske fler, och därigenom ha större chans att hitta SKB-F-tjurar som kan konkurrera med SKB-tjurarna.

Hittar vi SKB F-tjurar som har bra avelsvärden och ger avkommor som bönderna är nöjda med, tillgodoser vi allas önskemål, dels de som avlar efter index och satsar professionellt på sin mjölkproduktion, och dels de som enbart är intresserade av EU-bidrag.

TJURMÖDRAR

Det här betyder att Era SKB-kor självklart ändå är högst aktuella för vårt svenska avelsarbete. Deras avkommor kan mycket väl bli användna i semin om de paras med rätt vald tjur, och kvigor efter dessa

kor blir nästa generations tjurmodrar. Jag vet att det kanske inte är snabbaste vägen till genetiska framsteg att välja tjur efter hans inslag av olika raser, men å andra sidan kommer vi få fler tjurar testade vilket är positivt för avelsframsteget genom att vi kan bedriva selektion.

På sikt kommer alla SKB-kor att klassas som F och avelsbasen breddas, vilket också är positivt för avelsframsteget. Jag är övertygad om att vi gemensamt kan leta fram bondjur som blir bra tjurmodrar till kommande generationer.

Tänk noga igenom Era val av tjurar. Är modern av tjurmoderkvalitet? I så fall, använd någon av rekommenderade tjuror och "tänk på procenten"! Anmälfödda tjurkalvar så snart som möjligt efter födseln till den avelsansvarige på Din husdjursförening.

Om Ni är osäkra på om kon duger som tjurmoder, anmäl hellre en gång för mycket än inte alls. Om någon har ett bonddjur Ni tror på och som kan ge avkomma som klassas som F så hör av Er till avelsansvarige för att se om hon kan vara intressant för Svensk Avel att ge ET-stöd till. ET-stödet är till för att öka möjligheten att det blir en tjurkalv som kan sättas in i semin. Stödet är på 3000:-.

Jag hoppas Ni som har SKB-kor ser på de möjligheter som finns i framtiden. Vad vi behöver är att få fram bra tjuror som ger avkommor som producerar mycket, är vackra att se på och lätta att jobba med. Nya tjuror kan vi endast få fram om vi köper in ungtjuror som bönderna vill använda. Se det som att vi stannar upp ett slag och svänger av på en ny väg där vi kan se ända bort till den ljusnande horisonten.

Camilla Swärd
Avelsledare SKB

Kommentar till ovanstående artikel:

Det som nu ska bli mycket spännande är att se hur nu Svensk Avel ska omsätta detta i praktiken. För om man drar ett karbonpapper på sin vanliga indexavel som man kör på SLB och SRB så blir det snabbt problem. Vi ska här lista upp ett par av dem och se på tänkbara lösningar;

A) AVEL MED EN LITEN RAS

När man ska avla på en liten ras som inte accepterar att man tar in tjuror från andra raser som tjurfäder så blir konventionell avel snabbt en återvändsgränd. Andelen positivt bedömda tjuror att använda som tjurfäder blir för litet och inavelsgraden stiger snabbt i rasen. Om Svensk Avel väljer att bara använda sig av de

tjurfäder som man listade i artikeln (=de för tillfället positivt bedömda gentemot korsningstjurarna) och de som som man nu sist listade i *Avelskuriren*, så räcker inte tjurfäderna länge.

Om jag inte räknat fel så är det ytterligare 3 tjurar som kommer med sin avkommebedömning de närmaste 3-4 åren, vilket gör att det blir tunt med tjurfäder om ett par år. Dessutom är det ju så att de kalvar som man nu köper in tidigast får sina avelsvärden om 4 år och då är de ju släkt nära släkt med varandra och de kor de ska användas på. Det går väl den generationen men sedan är det halvsyskon, dubbelkusiner och så vidare i nästa led. Kort sagt stor risk för en återvändsgränd.

Svensk Avel måste alltså om det är något allvar bakom artikeln välja ut en del äldre tjurar som tjurfäder för att få en härstamningsmässig spridning på materialet, för annars blir det inavelsproblem om ett par kogenerationer (10 år).

B) RÄTT ANTAL DOSER

En annan falla som man lätt går i är att man samlar för många doser efter en enskild tjur. I så här små populationer som vi pratar om så är omkring 1000-1500 doser en lämplig kompromiss. Man avkommebedömer då tjuren på ca 500 doser och har sedan 500-1000 kvar att använda för att förbättra komaterialet och göra nya söner på om avkommebedömningen är positiv.

Men varför inte fler doser? Jo, här blir det fråga om motverkande krafter. Om det finns låt säga 5000 doser efter en positivt bedömd tjur som kanske får ett tjurindex på +15, då blir efterfrågan på den tjurens doser så stor och den räcker så länge att ungtjursanvändningen blir lidande. Ännu värre blir det om man har "tur" och lyckas få ett par bra tjurar samma år. Folk vill hellre ha en "säkert" bra tjur än en oprövd tjur. Den psykologin har vi sett under hela seminarier. Och få prövade ungtjurar = färre kommande bra avkommebedömda tjurar = större inavelsgrad = återvändsgränd.

C) TÄNK PÅ PROCENTEN

En annan sak att beakta om vi gör som Svensk Avel säger och "tänker på procenten", är att det är viktigt att sätta in så renrasiga tjurar som möjligt. Man bör alltså undvika tjurar typ 6797 Fimar om man menar allvar med att dagens SKB-kor ska bli aktuella som tjurmödrar, för innehåller tjurmaterial som sätter in upp emot maxinblandningen 12,5% och de tjurarna används på SKB-korna med korsningstjurar typ 6782 Enni, 6790 Enator och 6792 Jemi som fäder, så tar det bra många generationer innan avkomman är nere i 12,5% annan ras. Risken finns att djurägarna blir besvikna om det inte går fort nog att gå den avelsväg som man vill färdas efter.

Ska tjurar som 792 Findus och 784 Biljett med 12,5% annan ras användas som tjurfäder så är det viktigt att man väljer ut helt renrasiga kor som tjurmödrar till dessa för att få bort så många procent som möjligt. Det är alltså ingen bra idé att köra ut sådana som rutintjurfäder.

D) RIKTADE PARNINGAR

Det för oss också fram till tjurmoderproblemet. Under hela 1960-, 70-, 80- och 90-talen så har SKB-avelns största problem varit att inte de bästa korna har använts som tjurmödrar. En orimligt stor andel av tjurarna har rekryterats från SKB-föreningens styrelseledamöter. Detta av den anledningen att många som suttit där varit avelsintresserade och först fått kännedom om vilka tjurfäder som valts ut (importtjurar, äldre tjurar osv), men framförallt för att bevakningen av tjurmoderkorna i andra besättningar varit så gott som obefintlig. På gamla Nordavels tid fanns för lite tid till den saken och det prioriterades aldrig av avelskommittén trots att frågan var uppe.

Så det absolut viktigaste är att lokalisera de 50 bästa korna och få dem dräktiga med rätt tjur så att man förhoppningsvis kan få fram ett 20-tal tjurkalvar att välja emellan. Då kan man sälla hårdare på exteriören på kalvarna och få fram de exteriört bästa kalvarna/ungtjurar efter en tjurfäder till spermasamlingen. Ett aktivt arbete gentemot djurägarna är en förutsättning för att lyckas därvidlag, personliga kontakter ett måste.

E) VILKA TJURMÖDRAR VILL MAN HA?

När det gäller vilka kor som ska väljas ut till tjurmödrar så tillämpar ju Svensk Avel indexutval på de stora raserna och det fungerar bra när man har nog stora populationer. Av den anledningen så används även en rätt stor del unga kor som tjurmödrar eftersom de ofta har höga index. Det tycker vi är tveksamt i en liten ras eftersom vi inte har avelsvärden på tjurarna på sjukdomssidan och vi anser att den chans vi har att beakta sjukdomsbiten är att använda kor som bevisligen hållit och varit friska som tjurmödrar. Att en förstakalvare att mjölka bra ett år kan så vara, men hur blir det nästa år? Hur blir cellhalten? Hur håller juver och exteriör? och så vidare.

Vi har några frågor som vi gärna vill ha svar på i detta sammanhang:

1. Hur många ungtjurar per år vill Svensk Avel sätta in i användning för avkommebedömning?
2. Hur många doser per tjur avser man släppa ut för att få en godtagbar bedömning?
3. Hur många doser per tjur ämnar man frysa in = hur många kommer det att finnas efter bedömning?
4. Hur kommer tjurmödrarna att väljas ut? På index? Hur ska hållbarheten värderas?
5. Hur avser man att lägga upp aveln för att undvika inavelsproblem i framtiden?
6. Kommer man när tjurfäder ska väljas att bedöma fjällras-tjurarna mot varandra eller ska man fortsätta ha med tjurar med andra rasinslag i underlaget?

VART LEDER DETTA?

Självklart är vi positiva till den omsvängning som signaleras i *Kullig Kontakt*, men samtidigt lite frågande eftersom den inte följdes upp i *Avelskuriren*. Detta då under förutsättning att vi fattade den första artikeln rätt. Vi som jobbar med och för fjällrasen har många gånger varit förtvivlade över SKB-aveln.

Svensk Avel verkar, i varje fall tidigare, inte riktigt ha förstått vari problemen ligger. Tyvärr har det inte heller verkat som om man velat förstå det heller, man har haft sin åsikt att fjällras är dåligt och korsnings-SKB är bra.

Dialogen har inte funnits och naturligtvis har det inte underlättat att den förra avelsledaren varit en känt varm anhängare av korsningsaveln. Kanske har många års irritation över den av oss upplevda nedvärderingen av oss som mjölkbönder med fjällkor gjort att vi ibland varit nog så heta och inte verkat samarbetsvilliga.

Nu har en ny avelsledare börjat och vi är väldigt nyfikna på vilken attityd hon kommer att ha till oss spermakonsumenter, vill hon lyssna och ha en dialog? Vi hoppas att vi kan hitta ett fruktbart samarbetsklimat med Svensk Avel och Camilla.

Naturligtvis hoppas vi att det även nått fram till Svensk Avel att det nu börjar vara väldigt inaktuellt med beteckningen SKB F som man använder i *Avelskuriren*. Under hösten kodas ju SKB-gruppen om i kokontrollen till Fjällras, Rödkulla och SKB. Vi hoppas att det kommer att synas i Svensk Avels publikationer!

VAD VILL SVENSK FJÄLLRASAVEL?

Från Svensk Fjällrasavels sida ska vi självklart ställa upp med våra djur och vår kunskap om avelsmaterialet om man från Svensk Avels sida är intresserade av samarbete för fjällrasens bästa.

Ingen är mer intresserad än vi av att få tillgång till uppgifter om hur tjurarna ärver sig till avkomman. En väl genomtänkt avkommebedömning skulle vara en fantastisk hjälp att föra aveln framåt på brukssidan och naturligtvis även på mjölksidan, men det är bruksaveln som i princip inte funnits i SKB-aveln de senaste 30 åren som är viktigast att få ordning på.

De av oss som haft antalsmässigt stora fjällrasbesättningar har ju alla snabbt stött på problemen med att djuren fört blivit för nära släkt med varandra vilket omöjliggjort att använda den tjur som skulle passat till kon då de varit halvsyskon eller kusiner. Det fanns i praktiken inget val att göra.

Det lilla antal tjurar av fjällras som fanns att få tag på under speciellt 1980-talet och de första åren av 90-talet räckte inte till för att ge en bredd i en 30-kors besättning. Lösningen för oss blev att hålla egna tjurar. En del av oss behöll samma tjur i 1-2 år under det att man använde de semintjurar som kom fram. Andra använde 2-4 egna tjurar per år och de semintjurar som kom fram.

Vår lösning på breddproblemet blev också att använda oss av ett gruppavelssystem för att tillförsäkra oss tillräcklig bredd på härstamningarna. Gruppavelssystem har både för- och nackdelar, men om man bestämt sig för att inte korsa in andra raser så är den en enkel och bra grund att bygga på för att undvika skadlig inavel.

De olika tjurlinjerna har alla sina kvalitéer, en del bättre och andra sämre, och en avkommebedömning underlättar definitivt att hitta det vi letar efter. Det är heller inget självändamål för oss att ta fram tjurar ur linjer som inte alls lyckas efter flera försök. Ingen har heller mer att vinna på än vi, att man kan sälla bort dåliga tjurar, men vad som är dåliga tjurar kan ju växla från tid till annan och det tarvas nog ett och annat resonnement så att vi vet vad vi lägger i begreppet.

Men fortfarande är vi ju i en "inventeringsfas" vad gäller tjurar, vi håller helt enkelt på att se efter vad vi har att jobba med. Om Svensk Avel och Svensk Fjällrasavel kan hitta en samsyn kring avelsproblematiken så kommer vi helhjärtat att stödja och verka för den. Det gäller dock att hitta ett språk så att vi "förstår" varandra. Jag tror att båda parter kan tjäna på ett samarbete som förhoppningsvis med tiden kan bli förtroendefullt.

Det ska i vilket fall bli intressant att få läsa om Svensk Avels idéer för avel med små populationer, kanhända kan det vara en början till något nytt. Välkommen med dina synpunkter Camilla!

Text: Robert Nilsson,
avelsansvarig i Svensk Fjällrasavel

På nästa sida svarar
Camilla Swärd
på avelsfrågorna i
ovanstående artikel!

Du som vill vara med
och diskutera fjällkons
framtida avelsarbete
bör höra av Dig
till *Fjällkon*
så snart som möjligt!

Så här arbetar Svensk Avel

Svensk Avel ser med positiv anda på ett samarbete med Svensk Fjällrasavel. Ju fler hondjur vi har att selektera våra tjurmodrar bland, desto större chans att få fram bra tjurar.

Svensk Avels ägare har vissa krav på oss, och dessa krav finns angivna i vår affärsidé och lyder: "Svensk Avel ska, på uppdrag av, och i samarbete med ägarna bedriva ett internationellt konkurrenskraftigt avelsarbete med hälsoprofil för att ge Sveriges mjölk- och köttproducenter ökad lönsamhet".

För att detta ska kunna fungera krävs att följande saker är uppfyllda; hondjuren måste vara med i kontroll och ha fullständig identitet och dokumenterad härstamning. Tjurarna ska avkommeprövas och det måste finnas möjlighet för selektion. Avel är ju att välja ut de bästa individerna och låta de vara föräldrar till nästa generation.

Detta är vad vi inom Svensk Avel arbetar för. Allt stämmer kanske inte in på Svensk Fjällrasavels strategi, men det är en bit på väg och tiden får utvisa vart det leder i framtiden. Anmälan av födda tjurkalvar vill vi ha så snart som möjligt efter kalvning, och anmälan görs till avelsansvarig i er husdjursförening (se även sidan 17).

1. I den avelsplan som idag finns för SKB-rasen är målsättningen att kunna sätta in 8-10 ungtjurar per år för testning. En förutsättning för detta, är naturligtvis att ungtjursanvändningen hålls på en hög nivå. Det är allas ansvar att se till att ungtjurarna blir använda. **Ungtjurarna är framtiden!**
2. Idag används 450-500 doser per ungtjur för att få en tillräckligt stor dottergrupp för avkommebedömning. Det går åt ca 20 ungtjursdoser för att få en dotter till avelsvärderingen, vilket ger 22-25 döttrar efter varje tjur. Att spillet är så stort beror bl. a på att en stor andel av korna inte är med i kokontrollen. **Ju fler som går med i kontrollen, desto fler ungtjurar kan testas.**
3. Idag samlas 3000-5000 doser efter varje ungtjur innan den går till slakt. En stor del av det lagret kommer aldrig till användning. I en så liten population som SKB är, **bör ungtjursanvändningen ligga på 80-90%**. Avkommeprövade tjurar bör i stort sätt enbart användas till tänkbara tjurmodrar.

4. Tjurmodrarna väljs ut efter följande kriterier:

Koindex; bör ligga på minimum +5.

Härstamning; bör vara positiva tjurar med officiell avelsvärdering.

Produktion; bör ligga över rasmedeltal och besättningsmedeltal. Det är alltid bra att få reda på om det finns andra raser än besättningen, eller om inriktningen är väldigt extensiv. Även mormoderns och mormors mors avkastning är viktig, speciellt om tjurmodern är ung.

Exteriör, bör ej ligga under 75 i någon delegenskap. Avelsansvarig i respektive husdjursförening utför besiktningen.

Hållbarheten; värderas bakåt på mödernet, dvs. de ska ha producerat under en rad år. Alla tjurmodrar hypoplasiundersöks. Få tjurmodrar är perfekta. Vissa svagheter kan vägas upp av annat som är bra. Vad gäller tjurfäder är det de som är på rekommenderandelistan som är aktuella, men undantag kan även göras här i vissa fall.

5. Det är viktigt att de tjurar som finns på listan över rekommenderade tjurar har en varierande härstamning. Idag finns tre fjällrastjurar med på Svensk Avels lista över rekommenderade tjurar, samtliga med olika fäder. Att det bara finns tre tjurar beror naturligtvis på att det idag inte finns några fler med positiva avelsvärden.

I takt med att vi nu köper in fler fjälltjurar kommer utbudet så småningom att öka. Avel är ett långsiktigt arbete, och tillsvidare får vi leva med det som finns till förfogande. I enskilt riktade parningar går det att beställa andra tjurar. Prata i så fall med din husdjursförening.

6. Jag tror att vi får avvakta en tid med att besvara denna fråga tills vi ser det nya systemet i bruk. Det finns en del problem som ännu är olösta. Naturligtvis ska vi använda systemen på det sätt som gynnar våra medlemmar på bästa möjliga sätt.

Text: Camilla Swärd, Svensk Avel

Nästa FJÄLLKON kommer i januari 2001.

Manus & annonser till den tidningen ska vara redaktionen tillhanda senast den 10 december!

Infobladet kommer v 48-49 med manusstopp 1/12.

Fjällrasens avelshistorik

Del 13

Perioden 1945 och framåt

I detta avsnitt ska vi bland annat redogöra färdigt för den äldre inblandningen av andra raser som kommit fjällrasen till del. I det förra avsnittet gick vi igenom en av de få konstaterade inblandningarna från sekelskiftet av något eller några tiondels procent av Telemarksrasen som fanns via en av kolinjerna på Trollåsén, samt en del av de rykten om annan inblandning som då och då dyker upp. Denna gång ska vi ta upp i tiden nyare inblandning och även procentuellt något mer omfattande.

INBLANDNING AV ANDRA RASER

När man pratar om inblandning av andra raser så får man lov att göra skillnad på införsel av djur från andra raser till området i fråga (i detta fall Norrland) och inkorsning till den aktuella rasen (fjällrasen).

Bara för att djur införts till Norrland behöver de ju inte ha påverkat fjällrasen nämnvärt. Många drar tyvärr för stora växlar på denna införsel och tror därigenom att inblandningen är större än den med all sannolikhet är. Vi har ju noggrant gått igenom varifrån avelscenterbesättningarna fick sitt material och kunnat konstatera att det kommit i huvudsak från Jämtland.

Eftersom var och en som ger sig tid att studera härstamningarna på de djur som finns idag kan se att det i huvudsak är från avelscenterbesättningarna vi har material kvar idag, så blir det mer av akademiskt intresse att prata om "införsel av djur till Västerboten under seglationstiden" etc.

Hallander visar på ett utmärkt sätt i sin genomgång av inkorsningen i boken *Svenska lantraser* att raser som i äldre litteratur påstås haft stor påverkan, t.ex. Allgauer, med all sannolikhet helt saknar betydelse i sammanhanget.

FÅ DJUR HAR PÅVERKAT FJÄLLRASEN

Grunden till dessa resonemang är att det många gånger är långt färre djur än man tror

som kommit att dana våra raser och därigenom sätta sin prägel på dem. Antalet tjurlinjer i aveln och antalet avelskolinjer är lätt räknade och hittade i stamböckerna. För det är stamböckernas djurs gener vi har kvar till stor del.

Fram till 1950-60-talen fanns nog en stor del djur kvar som inte ledde sitt ursprung till stamböckerna, men idag är det bara en liten spillra kvar av dem (de fjällnära djuren) och även de är i samtliga fall påverkade av officiell avel i något skede.

Men icke förty så finns det inslag av andra raser av senare slag än sekelskiftet och tidigare slag än korsningsraseriet på 1970-90-talen. Vi får även här, som när det gäller telemarksinslaget, se på denna inblandning med fördragsamhet och se det som att vi gett dessa gener "visum" i fjällrasen. För med all sannolikhet finns de inte längre kvar i de raser vilka de en gång kom ifrån.

Omfattningen av inblandningen är lite svår att bedöma procentuellt sett, men torde sammantaget för alla djur vi nu ska redovisa ligga runt 2-3% på fjällrasen som ett rasmedeltal. Om det går upp eller ner i framtiden beror på hur mycket Grupp 1-material som kommer i bruk, för där finns somregel klart minst av denna inblandning. Men nog resonerat och till stamböckerna.

ABSOLUT STÖRST PÅVERKAN PÅ FJÄLLRASEN

Vi ska börja vår genomgång med det djur av annan ras som haft störst påverkan på fjällrasen. Det var utan tvekan 73 Mammy-stammodern till M-linjen på Umeå Lantbruksskola. Mammy, av rasen västfinsk boskap (LSK), var född 380113. Hon importerades som kviga till Umeå Lantmannaskola och gav där upphov till en särdeles produktionsstark och vital kofamilj!

Hon fick 7 kalvar (3 tjurkalvar och 4 kvigkalvar). Hon hade lite svårt med dräk-

tigheten och gick efter dåtida mått mätt ut fört ur besättningen (som tur var frestas man säga). Två av tjurarna föddes upp och blev stambokförda och uppställda i tjurföreningar. 32 Mammut SKB 934 i Kusmarks tjurförening och 45 Masur SKB 1116 i Innansjö tjurförening. Ingen av dessa kom att ha någon inverkan på aveln.

Däremot de fyra döttrarna kom att ge bestående påverkan som räcker fram till våra dagar. Det var 40 Majros SKB 1477, 66 Mona SKB 2115, 85 Malva SKB 2855 och sist 96 Mimmi SKB 3282.

121 MONICA

Störst betydelse av de nämnda döttrarna fick 66 Mona som fick en mycket bemärkt och betydelsefull dotter i 121 Monica SKB 3859. Monica avkastade mellan 1950-62 hela $4665 \times 4,8 = 228$ vilket ju då var en imponerande avkastning. En kuriositet med Monica är att hon är den enda kon som haft en stamboksförd dotter och son med samma nummer, 188 Monty och 200 Manna, båda med nummer SKB 5796.

Eftersom vi ska titta närmare på Umeå Lantmannaskola i ett senare nummer av avelshistorien så ska vi inte här närmare gå in på M-linjen och de tjurar som användes för att korsa över den till fjällras.

Till lantmannaskolan köptes inga tjurar med västfinskt inslag in varför det hela tiden skedde en konsekvent överkorsning till fjällras. Det är det som gör att det trots att M-linjen är så spridd i fjällrasens härstamningar så blir det ändå inte så många procents inslag till följd av detta.

Många av våra främsta fjällrastjurar har M-linje-tjurar bakom sig i härstamningen, t.ex. 726 Basker, vars MMF 186 Mandor SKB 5729 kom ur M-linjen och 41 River, vars far 174 Mangan SKB 5465, gjorde sammanlunda. Dessutom kommer en av våra minsta tjurfamiljer (188 Monty) ur M-linjen. Men nog om den nu och över till en annan invandrare på M.

FJÄLLKON

121 Monica, SKB 3859 * 1948, avkastade mellan 1950-62 hela 4665x4,8=228 vilket då var en imponerande avkastning.

144 Mina, SKB 4498, en bra dotter efter 121 Monica. Bästa mjölkår var 1956 då hon producerade 5397x5,1%=273.

MAILERI

Till Västerbottens största och viktigaste tjuvförening infördes under brinnande krig en ungtjur från Finland vid namn Maileri SKB 1851 född 421123. Att som invandrad avelstjur från en annan ras få bosätta sig i Flarken måste ha varit nära himmelriket på jorden. En stor del av Flarkenkor var något inavlade på Zaren R 3056, vars son Zarfix R 4096 stod i Flarken under nästan ett decennium.

Där hade även Viljant av Botsmark R 4095, en sonson till Zaren och 9 Näppel SKB 323, likaså en sonson till Zaren verkat. Nu var Flarken stort så flera tjurar användes samtidigt men dessa var huvudtjurarna i avelsbesättningarna.

Bordet borde därmed ha varit dukat för Maileri. Alla förutsättningar för lyckad korsningsavkomma fanns tillhands, bra djur som är lätt inavlade på bra material. Men som tur var för fjällrasen så blev Maileri ett i det närmaste totalt stolpskott. Hans döttrar mjölkade sämre än sämst, de flesta nådde inte 10

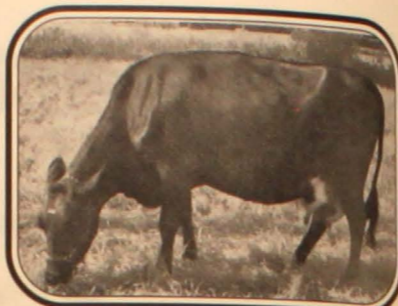

156 Molly, SKB 4962, en hyfsat bra dotter efter 121 Monica. Bästa mjölkår var 1956 då hon producerade 4987x5,1%=257.

DISA OCH LYCKA

Men även en dålig tjur får ett par döttrar som blir bra. Sådan är genetikens lagar, och så även Maileri som idag främst finns kvar via två döttrar, nämligen 29 Disa SKB 4296 och 12 Lycka SKB 4308. 29 Disas väg in i dagens fjällras går via sin son 14 Diabol SKB 4299 som via sin dotter 68 Grevinna SKB 6494, som via sin son 48 Greven SKB 6458, som via sina söner 6 Hoss SKB 6636 och 705 Sol SKB 76705, finns fast förankrade i fjällrasens härstamning.

Via 29 Disas dotter 64 Disalill SKB 7277 som är mor till 39 Dixon SKB 6611, finns även Maileri med som MMF till honom.

29 Disa, SKB 4296 * 1947, mjölkade t.ex. år 1959 6667x5,2%=346.

12 Lyckas väg till berömmelse går via dottern 21 Luta SKB 4317, via sin son 27 Lutar SKB 4338, via sin son 6 Fager SKB 6577, som via sina söner 723 Figer SKB 76723 och 726 Basker SKB 76726 är om möjligt ännu mer förankrade i fjällrasens härstamningar.

Dessutom kommer hon via sin son 32 Lange SKB 5594, som är MMF till 717 Kare SKB 76717. 12 Lycka avkastade vart år mellan 5,2-6,5% fett och 29 Disa var inte mycket sämre med fetthalter mellan 5,2-6,0%. Hade Maileri varit en bra tjur så hade vi med all sannolikhet haft en tjuvlinje stammande från honom och bra många fler tjurarna som haft honom som morfar och mormorsfar. Det var fjällrasens smala lycka att så inte var fallet utan att nu skadan trots tillfället blev så begränsad.

Låt oss stanna kvar i Västerbotten och följa ytterligare en inblandning av röda djur i fjällrasen, en inblandning som man kan säga var totalt försumbar till en viss semintjur köptes in och fick stor spridning i fjällrasen.

MISSNÖJE I AC-LÄN

Naturligtvis var det så att när en gång fjällrasaveln drogs upp så instämde inte alla i "Hallelujakören". Jämtland blev ju totalt dominerande under lång tid och det bör ha stuckit i ögonen på större besättningsägare att möjligheten till inkomst via försäljning av avelsdjur gick dem förbi med den hårt styrda avelscenterverksamheten. Särskilt sedan efterfrågan på rena fjällrasdjur ökade och priserna steg.

Att då behöva gå den "långa vägen" via överkorsning till fjällras med fjälltjur eller inköp av överskottsdjur från avelscenterbesättningar kan inte ha känts tillfredsställande för alla. Säkerligen fanns det även en och annan tjänsteman på Hushållningssällskapen som inte heller alltid höll med statskonsulenterna i avelsfrågorna. Om sedan dåliga tjurarna i produktionssynpunkt dök upp och när senare könskörtelhypoplasin blev ett problem så fick nog många anledning att vådra missnöje som kanske grovt sedan länge.

FJÄLLKON

INKÖP AV RÖDKULLETTJURAR

Ett sådant missnöje och misstro verkar ha funnits tydligast i Västerbotten. Detta resulterade i att Hushållningssällskapet där 1936 såg sig tvungna att gå i tåten för inköp av ett par rödkulletjurkalvar som kom att stallas upp i tre västerbottenska kusttjuvföreningar. Det var byarna Gräsmyr, Sörmjöle och Mjödvattnet som fick del av dessa.

Dessutom köptes även material till en privat besättning med egen tjuvhållning. Mest djur fanns i Gräsmyr. Där fanns även Hanna Jakobsson med besättningen AC 34 som väl kan betraktas som den ledande besättningen i Gräsmyr med omnejd.

Förste Rödkulletjur som kom att verka i Gräsmyr var 19 Nero RK 433 som stod där 1938-43. Nero blev avlöst av 6 Gastor SKB 830 som bara stod något år för att bli avlöst av 12 Ante SKB 1518 som stod i föreningen 1946-47 och en senare period 1952-55. Mellan de perioderna stod 7 Morik SKB 2205. Siste Rödkulletjur blev 1 Monark SKB 4114 som 1958 blev avlöst av fjällrastjuren 25 Kantor SKB 4309.

Jag har fått gå igenom gårdsstamböckerna hos Jakobssons och där kan man utläsa standardutvecklingen hos besättningar som korsas över från en ras till en annan.

BRA FÖRSTAKORSNINGAR

Första generationens döttrar blir hållbara och mjölkar bra. Nero hade tre döttrar i besättningen som jag fått se avkastningsuppgifter på. De mjölkade 10-14 år och avkastade mellan 141-174 kg smf.

De följande tjuvarnas döttrar låg mellan 120-170 kg smf under 3-11 år trots att de sista kalvade in 20 år senare än de första.

Nu ska man inte dra för stora växlar på en enskild gårds resultat eftersom de enskilda tjuvarna får så stor påverkan på resultatet. En eller ett par dåliga tjurarna drar ju ner resultatet, men lite typiskt är ändå att det första djuret som avkastade bättre än den bästa av Neros döttrar var den första kon efter 25 Kantor som ju då blev en återkorsning till fjällras.

Från besättningen såldes under rödkulleeran ett fåtal tjurarna som inte har påverkat fjällrasen, men gener från 2 av tjuvarna, 12 Ante och Nero, finns i dagens fjällras via en tjur som på 1970-talet hamnade på semin nämligen, 723 Figer SKB 76723.

Nero och Ante finns i 6:e respektive 5:e led i stammen på 723 Figer och Figer finns som vi vet i stammen på många om inte de flesta

av dagens fjällkor. Det är det enda säkert konstaterade inslaget av gammal svensk rödkulla som jag hittat i fjällrasen.

Slår vi ut det som ett rasmedeltal idag så borde det betyda att någonstans mellan 1-1% svensk rödkulla finns i dagens fjällkor. Figer är också ett lysande exempel på hur en enda välanvänd tjur kan ge utslag på en hel ras.

Liknande genomgående överkorsningar från fjällras till rödkulla var ytterligt sällsynta och förekom konsekvent bara på ett annat ställe i Västerbotten, och det var på Malgomajskolan, Laxbäcken, Vilhelmina AC 257. De importerade en tjur och två kor samt senare ytterligare en tjur och under åren 1938-50 användes bara rena västfinska tjurarna. Men även den strategin övergavs och inga spår av det har hittills kunnat hittas in i fjällrasen. Inga söner efter de tjuvarna stambokfördes.

I Norrbotten kom en av de gamla avelscenterbesättningarna (Björkförs) att få västfinska tjurarna från 1951. Besättningen ägdes då av Hushållningssällskapet. Även på Nordvik köptes två västfinska kor in. Flera enskilda bönder och ett par tjuvföreningar i östra Norrbotten köpte också över tjurarna och kor.

Sammanlagt köptes det över 23 tjurarna och 24 kor till det gamla fjällrasområdet (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Väster-norrland och Gävleborg) som hamnade i stamboken.

Detta ska ställas mot att under samma tid stambokfördes över 6000 tjurarna och 8000 kor, så importen var inte procentuellt stor men kunde som vi sett ändå få betydelse beroende på var djuren hamnade.

Flest tjurarna och kor kom till östra Norrbotten i slutet på 1950-talet och början på 1960-talet. De kom aldrig att få någon betydelse när semintiden sedan kom (därifrån köptes inga djur in). De västfinska djuren och korsningarna gick samma oblidade öde tillmötes som fjällkorna i mitten på 60-talet, de slaktades ut och in köptes SRB-kor.

ANDRA KULLIGA RASER

Men nu är vi lite från ämnet eftersom vi skulle berätta om de korsningsdjuren som haft påverkan på fjällrasen innan det stora korsningsraseriet.

Vi har hittills gått igenom inslaget av finska och svenska rödkullor, men faktiskt så finns ytterligare en gammal kullig ras representerad i dagens fjällras. För till den internordiska djurställningen på Rommehed 1938 så kom två kor och en tjur av östfinsk boskap.

Korna köptes av L.I. Bergfors, Edsåker, Stavreviken, Y149 i Väster-norrland. Tjuren Hilpas SKB 165 köptes av Edsvikens tjuvförening. Han fick verka där till 1940 då han slaktades, tidigt kan tyckas men han ansågs ha ett "träkgigt utseende".

Han efterträddes av en annan ren östfinsk tjur som kommit i moderlivet på en av de två korna. Det var 1 Pyrus SKB 469. En del rena östfinska kor blev det ju efter de ursprungliga två och de efterföljande tjuvarna, men ingen av dem verkade lyckas och de försvann i mängden.

Totalt stambokfördes två rena östfinska söner, en efter Hilpas och en efter Pyrus. Dessutom varsin halv plus ytterligare en halv efter en av de östfinska korna och en fjälltjur. Edsåkers Östfinska experiment tog slut 1943 då åter en fjälltjur köptes in och därmed kunde allt ha tagit slut men en spillra av detta material blev kvar.

3 REBUS

Det blev så att den första av Hilpas rensiga söner, 3 Rebus SKB 656, köptes som reservtjur till Billsjö tjuvförening till vilken både Johan Jonsson och Gunnar Pettersson var anslutna. Man kan ju därmed tycka att det var klart för succé när han skulle få verka hos rasens störste tjuvproducent.

Men även Rebus ansågs som ful och blev verkligen "reservtjur" i ordets rätta bemärkelse. Ändå fick han 13 stambokförda söner med olika fjällkor som såldes mestadels lokalt i Väster-norrland. Inga av dem har kunnat spåras i dagens härstamningar. Dessutom såldes en till Västerbotten och en till Jämtland.

För Västerbottningen gick det som för de övriga halvbröderna, men för jämten som hette 23 Pello SKB 1604 och såldes från Gunnar Pettersson till Ås tjuvförening, så gick det bättre. Ja, bättre och bättre, han fick bara ett års tjänstgöring på Torsta Lantmannas skola innan han slaktades.

Det har inte gått att utröna varför han slaktades så snabbt, men på Torsta fick han en dotter vid namn 104 Fackla som inte alls var märkvärdigt bra men i sin tur blev mor till 188 Fagra SKB 7533, som i sin tur blev mor till 6 Fager SKB 6577, som ju finns i nästan alla fjällkors härstamningar via sina söner 723 Figer och 726 Basker.

Så om vi slår ihop allt östfinskt blod och gör ett rasmedeltal av det så borde vi ha en strax under 1% östfinsk inblandning i fjällrasen. I efterhand kan vi ju tycka att det var bra tur att tjuvarna blev så exteriört illa omtyckta och att de rena östfinska korna som föddes i Sve-

Gårsbesök i Bjelverud

Familjen Björnberg/Gustavssons gård i värmändska byn Bjelverud.

I samband med Svensk Fjällrasavels stämma i år så besökte vi familjen Tohnie Björnberg och Arne Gustavsson på gården Änga i Bjelverud, någon mil norr om Sunne i Värmland. Här finns knappt 25 mjölkkor där fjällrasen och SLB är dominanta till antalet. Det finns även rödkulla, SRB och jersey i besättningen.

Det viktigaste med kor är att de ska vara lugna och hanterbara, man ska helt enkelt tycka om dem, tycker Arne och Tohnie. Givetvis är produktionen också viktig, men helheten är allra det viktigaste i det vardagliga arbetet. Till gården hör också ett par alpackor (lamadjur).

Gården Änga har funnits i släkten sedan 1800-talet och Arnes föräldrar kom hit 1945 och nu är det alltså Arne och Tohnie som brukar gården. Att den ska fortsätta gå i arv råder det ingen tvekan om då man har ett barn nu samt ett "på väg".

< Ladugården har en ny tillbyggnad med traditionell långbåsinredning. Nybygget var ett måste då den gamla ladugården var helt nedsliten.

Fjällkofolk möter fjällkor, SRB- & SLB-kor, rödkullor samt jerseykor ute på betet på Änga i Bjelverud. Fjällras och SLB är i majoritet på gården. >

Från början var det väldigt splittrade ägor på Änga, men nu ligger alla åkrar väl samlade. Man brukar totalt ca 30 ha varav 10 ha är i egen ägo. Jordarna är lera och mjälajord. Nackdelen med dessa jordar är att de torkar upp dåligt på våren samt att de lätt blir blöta och "geggiga" vid regnperioder.

Ladugården är delvis nybyggd. Den gamla var väldigt sliten så ett nybygge var tvunget att genomföras. Det blev en långbåsladugård som är mycket lättarbetad. Denna ladugård är den 4:e i gårdens historia.

Det var ett trevligt besök vi gjorde denna strålande sommar dag och vi önskar Arne och Tohnie lycka till i framtiden med fjällkor, gård och barn!

Text & foto: Lennart Rosén

Paret Tohnie Björnberg och Arne Gustavsson samtalar med Svensk Fjällrasavels ordförande Patrik Gyllenhammar om fjällkorna som ingår i besättningen.

Gårsbesök på "isi Stridsmers"

Denna gång är Fjällkon på besök på gården "Stridsmers" i byn Syden utanför Boden i Norrbotten. Gården som ligger vackert beläget vid Notträsket ägs av Per-Erik & Aina Nilsson, två verkliga veteraner i fjällrassvängen. På gården bor också sonen Lars som är delaktig i driften och bredvid bor dottern Ingrid med familj.

Per-Erik med några av sina fjällkvigor.

Ladugården vid "Stridsmers" i Syden, Boden.

76 ÅR OCH ÄNNU MJÖLKPRODUCENT!

Vår förening hyser inte många mjölkleverantörer med den aktningvärda åldern av 76 år som varje dag gör tjänst i ladugården. I en tid då många arbetsföra och friska människor verkar tycka att de gjort sitt vid 55-60 års ålder, så kan jag inte tycka annat än att det är uppfriskande med en människa som trots mogen ålder arbetar framåt med en beundransvärd energi och envishet.

En vacker kviga efter 9 Glam (SKB 6583), 6718 Joar och 708 Bill.

Per-Erik med sonen Lars framför MF-traktorn.

GÅRDSFAKTA ATT BEAKTA

Men först lite basfakta om gården. Namnet "Stridsmers" är överlulebondska för Stridsmans. Per-Erik är 5:e generation på gården efter soldaten Stridsman som gick med Armfelters Karoliner över fjället och var en av de få som överlevde den resan. Per-Erik och Aina, som varit gifta sedan 1953, tog över gården 1967, men redan innan det hade satsningar gjorts. Mangårdsbyggnaden, en norrbottensgård från 1870, beboddes av

FJÄLLKON

Per-Eriks föräldrar, så ett eget hus uppfördes ett 30-tal meter därifrån. Ladugården byggdes 1966 och byggdes ut 1982 samt ny höboda 1987. Idag finns plats för 20 mjölkande kor. Som regel hålls 15-16 kor och ungefär lika många ungdjur plus några småkalvar.

Växtodlingen omfattar ca 38 ha varav 22 ha är ägda. På dessa odlas 6 ha spannmål med insädd, resten är vall och bete. Val-len skördas som hö och rundbalsensilage och i år är lagren välfyllda inför vintern.

RASENS ÅTERKOMST

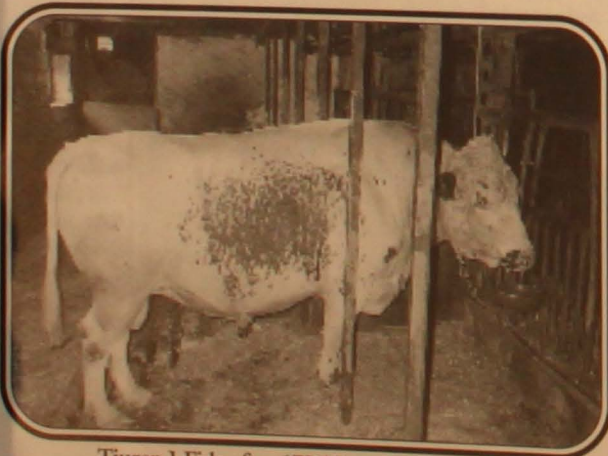
Djurhållningen består idag i av huvudsak fjällkor, men så har det inte alltid varit. Som nästan alla andra norrlandsbönder så provade Per-Erik och Aina andra raser på 1960- och 70-talen. Både SLB- och SRB-kor har stått i ladugården. Dessutom sminerades med SLB på gårdens gamla fjällkor.

Men Per-Erik var inte nöjd med hållbarheten på de stora korna och ville ha tillbaka den gamla kosorten igen. Men som så många andra så råkade Per-Erik på korsningstjurarna som erbjöds via semin och det var inte något som uppskattades. Så vid 1990-talets början kom en vändpunkt och en egen tjur lades på som kom att betyda mycket för besättningen.

1 FIDO

När Ainas föräldrar Alfred och Maja Ylitalo sålde korna i slutet på 1960-talet så fick Per-Erik och Aina överta en ko från deras besättning som stammade från den första kon som de köpte i början på 1920-talet. Noterbart är den gamla moderlinjen som snarare var regel än undantag förr i världen.

Krusa, som kon hette, var född 1967. Hennes mor Pricka var född på tidigt 50-tal, hennes mor Majros var född i slutet på 30-talet och hon i sin tur var dotter till den först inköpta kon Musti som var född ca 1920. Musti kom från Koutojärvi och var i så dåligt skick så att hon fick köras hem på en släde dragen av en häst. Men hon repade sig när hon kom under god vård och kom under senare år att mjölka ända upp till 20 liter om dagen.

Tjuren 1 Fido efter 6715 Lage vid 4 års ålder.

Krusa lämnade avkomlingar i sin tur och naturligtvis så valdes en tjur ur den kolinjen när en egen strategi för att få tillbaka "rätt ras" drogs upp. Tjuren, 1 Fido född 890801 efter 6715 Lage, blev en sorts vändpunkt för aveln i besättningen. Efter det gick det åt "rätt håll" som Per-Erik brukar säga.

Fido hade ett fantastiskt gott lynne och blev kvar till 4 års ålder. Fortfarande finns döttrar efter Fido i besättningen och gott om bar barn har han också.

Till besättningen köptes också in ett par renrasiga kvigor varav den ena gett upphov till en livskraftig stam.

PÅ RÄTT VÄG

Dessutom har de kvarvarande resterna av SRB- och SLB-korna korsats över mot fjällras. Idag används åter semin på gården sedan det nu går att få tag på renrasigt material den vägen. I hagarna utanför betade vackra kvigor efter 32 Goding, 157 Lirken, 44 Fagerman, 181 Idear, 1080 Major och 2000 Maraton för att nämna några av tjurarna som använts de sista åren.

Det förtjänar även att nämnas att Per-Erik haft fingret med i en av våra projektstjurar nämligen 41 Duvolen, vars mormors far var en bytjur stationerad på "isi Stridsmers" i början på 1960-talet. Per-Erik berättade att den tjur som valts ut inte hade fungerat och en vandringsrättare som brukade hjälpa Sydenbönderna att rekrytera tjurar tipsade om att en tjur fanns att köpa i Svartbjörnsbyn, så Per-Erik åkte dit och gjorde affär vilket långt senare resulterade i 41 Duvolen. Ett bevis på att man ska se allt på lite sikt!

Det är fantastiskt roligt att som besökare under ett decennium fått se hur målmedvetet och entusiastiskt fjällrasen vårdas och utvecklas "isi Stridsmers". Det går att göra mycket med enkla medel, gott humör och en portion envishet i ordets bästa bemärkelse. Heder åt en odalman och hans familj för detta!

Text & foto: Robert Nilsson

KUL UR LÄKARJOURNALER!

- * Gosse med rör i höger öga. Har rör i båda plastörönen.
- * Patienten har protes upp och ner.
- * Har varit och fjällvandrat. Nedkom med helikopter igår.
- * Patienten går något sänär med levande stöd.
- * Anka sedan 1980 då patienten dog i hjärtinfarkt.
- * Liten knöl på höger sida av vänster skalle.

FJÄLLKON

Forts. från sidan 11:

rige inte avkastade så bra, för nog hade Rebus s.a.s. slagläge i Billsjö tjurforening och det hade lätt kunnat gå annorlunda om vi haft otur.

BARA NÅGRA FÅ PROCENT ANDRA RASER I FJÄLL

Med det så får vi summera den kända inkorsningen av andra raser till fjällrasen till några procent, alltså en fullständigt försumbar inblandning (jämför med SLB-inkorsningen i SRB-rasen via norskt material).

Detta procentinslag har heller inte medtagits i några procentlistor över inkorsning i semintjurarna. Detta av två anledningar; dels så ligger det så långt tillbaka i härstamningarna på dagens djur att det är näst intill omöjligt att få reda på det med någon säkerhet (man behöver känna till varje moderlinje till 40-talets början för att kunna räkna någotsånär säkert) och dels så är det så pass lite att jag tycker vi gott kan ge dessa gener asyl i fjällrasen. De har i alla fall på intet sätt gjort sig påmindra exteriört, så varför bråka om dem?

Den inkorsning som vi bråkat om och som finns med på procentlistorna är den som kommit in efter 1972 års olyckliga beslut på

SKB-stämman i Orsa. Det var ju heller inte frågan om några procent utan en accelererande inblandning/bortkörning av fjällrasen under beteckningen SKB.

FINSKA KRIGSFlyKTINGAR

Innan vi avslutar inkorsningsavdelningen så finns det ytterligare en sak att fundera omkring. Som säkert de flesta vet så kom det under andra världskriget ett stort antal finska flyktingar till norra Sverige och väldigt många av dessa hade sina kor med sig.

Jag har, eftersom jag är född i det området, fått höra många ögonvittnesskildringar om hur flyktingarna efter en tid slussades in i landet via tåg och kom gäendes från närmaste järnvägsstation till det byar där de skulle få vinterviste.

Svartlä, min hemby, var en sådan mottagningsplats för dessa finnar med sina kor och de flesta av byns tjänliga sommarladugårdar hade isolerats för att rymma de finska korna över vintern. Foder distribuerades dit eller köptes upp lokalt.

Men ingen har någon gång berättat om att det köptes eller byttes kalvar med finnarna. Man kan ju tycka att det vore lockande att för skojs skull göra så, om inte annat för att ha ett sorts minne kvar av den tiden.

Jag har hört många berättelser om hur täta och bra kontakter särskilt barnen hade, trots språksvårigheterna. Så varför blev inga djur kvar? Den enda som kunnat ge mig något slags svar på det är Rune Boström i Uttersjöbäcken. Han visste att berätta att finska kontrollanter åkte runt till de ladugårdar där de finska korna stod och antecknade när de skulle kalva. Födda kalvar fick sedan redovisas när de åter kom på besök.

Man var från finsk sida oerhört mån om att få tillbaka mesta möjliga av sitt avelsmaterial för att kunna starta om när kriget dragit förbi. Rune visste bara om en enda bonde som lyckades köpa eller byta till sig två små kalvar som han sedan vårdade så ömt att de blev gamla, trots att de inte hade mjölkat särskilt bra. Så därav den anledningen till utelivna inblandning.

Har någon medlem ytterligare information att tillfoga i frågan är jag mer än tacksam för den i så fall!

Därmed sätter vi punkt på inkorsningsartikeln och i nästa nummer ska vi se på den besättning som mer än någon annan kommit att påverka den fjällras som hamnade på semin och därmed betyder mest för fjällrasen av idag, nämligen Norbergs i Blåvik. Det blir nåt att bita i!

Text: Robert Nilsson

KUL UR LÄKARJOURNALER!

- * När hon känner sig trött kan ansiktet vridas åt höger och där stå och smärtycka en stund.
 - * Patienten måste sova högt under kudden.
 - * Har huvudvärk i huvudet.
 - * Inget illamående eller kallsvett vid ontet.
 - * Söker p.g.a. att han slagit i vänster stortå som nästan helt har lossnat. Personalen får dock ej dra loss den då det gör ont.
 - * Har mått relativt bra i gipset.
 - * Poängter att det är viktigt att patienten håller sig ren mellan fötterna.
 - * Patienten har mandolinstor prostata.
 - * Brunbjörnsstor resistens borttages.
 - * Patienten har små frimärken i vagina.
 - * Detta var de patienter som blev liggande på mitt skrivbord.
 - * Smärtan i ryggen kommer när patienten ligger raklång med båda benen på ryggen.
 - * Aktuella mediciner: Vet inte vad de heter.
 - * Slipsen nedsys i säret.
 - * Patienten är gravid i 19:e månaden.
 - * Ont i vänster växelåda.
 - * Använder käpp och håller sig på vägarna.
 - * Patienten har tidigare haft öron men dessa har ramlat bort.
 - * Patienten tycker att höger stortå hänger ner något jämfört med fingrarna.
 - * Söker för allergiska besvär. Samtal via magen som tolkar.
 - * Blöder ibland från vänster näsa.
 - * Avföringen har samma färg som dörrarna på avdelning 19.
 - * 1974 fick patienten en grävskopa över sig. Har sedan dess haft ringningar i örönen.
 - * Ibland mår patienten bättre, ibland sämre. Ibland mår hon inte alls.
- VÅGAR MAN BLI SJUK OCH SÖKA LÄKARE EFTER DETTA???

Företag inom lantbruksnäringen erbjuds härmed att annonsera i Fjällkon. Vi tillämpar nedanstående prislista vilken torde vara mycket attraktiv. Välkommen med förfrågan & bokning!

Tidningen FJÄLLKON

Annonsprislista & Utgivningsschema 2001

Spridning: Tidningen går ut i över 1000 ex/nr i hela landet!

Utgivningsplan:

Nummer	Utkommer	Manus/Annonsstopp
1	Januari	10/12
2	April	15/3
3	Juli	10/6
4	Oktober	15/9

Annonspriser:

1/1-sida A4, svart/vit	4000:-
1/2-sida A4, svart/vit	2250:-
1/4-sida A4, svart/vit	1250:-
Pris/spalt mm	5.20:-

Tillägg: 4-färg 2000:-, 3-färg 1600:-, 2-färg 800:-
Rabatt lämnas på samtliga annonser vid repetition!
Moms tillkommer.

Tekniska upplysningar:

Satsyta 190x270 mm. Spalter: 2-3. Spaltbredd: 60-90 mm
1/4-sida=95x130 mm. 1/2-sida=95x270 mm/130x190 mm.
OBS! Allt annonsmaterial önskas digitalt!

All annonsbokning
& insändande av material sker till redaktionen!

Redaktör & Ansvarig utgivare: Lennart Rosén
Adress: Larstorp, 590 33 Borensberg. Tel:0141-700 85.
Fax 0141-700 82. e-post: lennart.rosen@telia.com

Avelsfunderingar

Vi har i de senaste numren av *Fjällkon* kunnat läsa olika artiklar om hur man vill att fjällkon ska vara nu och i framtiden, med många intressanta inlägg och tankvärdheter. Jag tänkte nu berätta om mina åsikter och tankar vad beträffar fjällkons framtida existens. Det absolut viktigaste är att få fler mjölkproducenter att vilja satsa på fjällkor i sin besättning för att långsiktigt bevara fjällkon som den utmärkta mjölkko hon är med en relativt låg foderkonsumtion och en god förmåga att producera mjölk.

För att hon ska vara konkurrenskraftig i en mjölkbesättning måste vi främja mjölkkapaciteten i aveln men vara försiktiga så att inte de andra karaktäristiska fördelarna försvinner såsom grovfoderomvandling, tydligheten att visa brunst m.m.

Om vi ska kunna ta tillvara fjällkon som den utmärkta mjölkko hon är så har vi många flera faktorer att ta hänsyn till än vad de andra raserna behöver i och med att det är så få djur. T.ex. bör vi använda så mycket tjurmaterial som möjligt för att få en bred avelsbas att ha som grund i avelsarbetet. Vi får inte bara använda garanterat "säkra kort" (tjurar), för det får till följd att avelsbasen snabbt smalnar av och att inavelsrisken blir ett faktum. Vi ska ta med oss så mycket som möjligt av de äldre anlagen som är bra. De som visar sig vara riktiga "stolpskott" kan gott frysas ner tills vidare.

Rasstandard är något man måste ta och se som ett mål på lång sikt. Skulle vi selektera ut för hårt så skulle de inte bli många djur kvar att jobba med. De flesta särarterna behövs för att uppnå en viss målsättning som t.e.x. att en för liten ko paras med en tjur som ger större avkommor, eller att en ko med för korta spenar paras med en tjur som ger längre spenar osv, och sedan får man hoppas att detta leder dit man vill rent avelsmässigt.

Det är mycket att förbättra genom avel på juver samt på kropp rent exteriört. Det måste få finnas plats för ett juver och en mjölkmaskin på kon trots att hon inte är så stor, och då är det viktigt att både juver och kropp är så bra som möjligt rent exteriört.

Mer mjölk och större djur, visst kan det bli så, men är det verkligen någon som vill det? Nej, det skulle jag inte tro (hoppas i alla fall inte det). Vad är stort och vad är smått? Min idelako väger runt 450 kg. Under 400 kg börjar hon bli för liten, likaväl som 550-600 kg är oacceptabelt stort. Men det är också så att den enskilde måste få avgöra vad han/hon själv vill ha i sin ladugård.

Nu kanske någon tycker att jag läser fast avelsmålet på fjällkon till endast en liten högproducerande, frisk, sund och jättetrevlig ko. Det gör jag också, men det är min fulla övertygelse att fjällkon ska vara en mjölkko. Men det hindrar ju inte att hon är utmärkt som hushållsko också. När Ni läser detta hoppas jag att vi fått igång ett seriöst samarbete med Svensk Avel så att vi kan få tjurarna avkommeprövade.

Rekrytering av tjurkalvar till Svensk Avel

Det är viktigt att de bästa djuren blir testade enligt officiell avelsvärdering. Tycker Du att Du har en ko av tjurmoderkvalitet, d.v.s. som är bättre än genomsnittet i besättningen så anmäl eventuellt födda tjurkalvar efter den. Anmälan av tjurkalvar till Svensk Avel sker enklast genom den avelsansvarige i husdjursföreningen och bör göras så snart efter kalvning som möjligt.

Tjurmoderkort med information från kokontrollen ligger till grund för första selektionen. Vi tittar på härstamning, index, produktion hos moder, mormor och mormors mor m.m. Om detta ser intressant ut meddelar vi den avelsansvarige i husdjursföreningen att göra besiktning av modern. Exteriörbedömningen är dels linjär och dels med sammanfattande poäng av kropp, ben, juver och helhet efter samma protokoll som individavel.

Om detta ser positivt ut köper vi en option på kalven och uppfödaren får 3000 kronor för att behålla kalven tills han är 6 månader. Vid 6 månaders ålder tas ett nytt beslut. Ny information kan ha tillkommit i de fall mödrarna är unga. Ser det fortfarande intressant ut köper vi kalven och den transporteras till tjursationen i Falkenberg för vidare uppfödning. Uppfödaren får då ytterligare 4000 kronor.

Vid ca 1 års ålder tas sista beslut om tjuren ska in för spermasamling. Enligt en överenskommelse mellan Svensk Avel och Svensk Fjällrasavel garanterar vi att ingen tjur slaktas innan vi samlat ett spermalager på den (i de fall den är duglig att lämna sperma). Ungtjuren läggs därefter ut i fält och det är bara att invänta avkommebedömningen.

Text: Camilla Swärd, Svensk Avel

ANNONS

TILL KÖPES, SÄLJES & ÖVRIGT

Gratis för medlemmar i Svensk Fjällrasavel

Nedanstående annons önskas införd i föreningens:

1) Medlemsblad som utkommer vecka 48-49. 2) Fjällkon 1 - 2001 som utkommer i slutet av januari.

Köpes Säljes Övrigt

Text: _____

Namn:.....

Adress:.....

Postadress:.....

Tel:.....

Information om de fjällnära djuren

Ni som vet med Er att jag inte har alla uppgifter på Era djur plus förflyttningar, var snälla och meddela detta per kort eller telefon. Uppgifterna jag vill ha på födda djur är födelsedatum, kön, namn, öronnummer samt SE-nummer om jag inte fått det förut. Dessutom namn och nummer på föräldrarna (+ födelsedata om Ni inte meddelat det tidigare).

Ibland kommer någon förfrågan från t.ex. en länsstyrelse eller från en privatperson och då är det bra att ha uppgifterna kompletta. Likaså kan det vara bra för framtiden och avkomor i senare led att härstamning finns nedtecknad. Dessutom är det bra att veta vad det finns för djur inom den fjällnära populationen. Vi vet ju inte hur framtiden ser ut och det är alltid bra att ha kompletta uppgifter för annars kan ju en del djur med tiden få en helt okänd härstamning.

Glöm ej heller att anmäla betäckningar om Du har privattjur + kalvningar till husdjursföreningen så att allt blir rätt. För övrigt börjar det lossna på livdjursidan. Förut fanns nästan inga djur att uppbringa, men nu börjar de flesta som dem att få ihop de djur de önskar hålla. Följden blir då att fler djur blir till salu.

Hälsningar från
Birgitta Karlsson
Smedjebo, Härja, 522 91 Tidabolm
Tel 0502-450 64

Porto

SVENSK FJÄLLRASAVEL
c/o LENNART ROSÉN

LARSTORP

590 33 BORENSBERG

Köpes

Bra ungdjur
Födda januari-mars i år efter
meriterade föräldrar.
0431-44 13 32
Jan Carlsson

Tjurkalv

av ren fjällras 2-6 mån. Ej dikalv.
Från Leukos- & BVD-fri besättning.
070-263 41 11
Alvi Enroth

Övrigt

Fäbodarrande sökes!

Vi är en familj som vill utveckla arbetet med fjällkor, oststillverkning, köttproduktion och turistverksamhet. Helst vill vi till landskap såsom Dalarna, Härjedalen eller Hälsingland.

Allt är av intresse, men det är givetvis bra om det idag finns verksamhet på fäboden. Även arrende med djur är av intresse. Vi kan även hjälpa till med underhåll av t.ex. byggnader och samarbetar gärna med andra fäbodarfärdar i närheten. Ring för vidare diskussion!
0498-24 11 63
Berny eller Monica

Säljes

Fjällraskalvar
0530-620 29
Ann-Britt Edvardsson

Betäckta kvigor

Välutvecklade. Lev. efter 1 november.
0431-44 13 32
Jan Carlsson

Fjäll / Fjällnära djur

Ko, kviga, kalvar och avelsdjur säljes.
070-249 66 54, 0682-211 16
Christer Morlind

Kviga + stutar

1 stut *000603 F Lazarus
1 stut *000807 F Hubert
1 kviga *000907 F Hubert,
MF 6749 Risk, MFF 41 River
Vit med svarta tecken, svarta öron.
BVD- & Leukosfri besättning.

Stutarna kanske någon vill ha till uppfödning. Kvigan är pigg och alert. Alla djuren är snälla och mycket hanterade.
0247-920 91
Bissen Tägtström.

Herbert skämdes faktiskt i lördags.

Han och frugan Vivan hade bjudits på ett tjugigare party och där diskuterades bland annat musik. Då en av gästerna började tala om Mozart sa Vivan förtjust kvittrande:
- Honom såg jag i måndags då han steg på 57:an vid Karlaplan!
Det blev dödstyst kring bordet och Herbert blev jättesur. Då de åkte taxi hem sa han inte ett ord, men väl hemma så släppte han loss:
- Fan, du skämmar ju ut hela familjen. Det vet väl varenda människa att 57:an inte går förbi Karlaplan!

*
- Varför finns det bara Svea Rikes Lag och inte Svea Fattiges Lag?
- Nöden har ingen lag.

Karl XIV Johan besökte en gång knalleboniens huvudstad Borås och sedan dess restes en minnessten med inskriptionen: "Åt konung Karl XIV Johan av Borås invånare". Stadens original, Lurviga Ludde, stod och läste texten, kliade sig i huvudet och sa:
- En fantastisk dum fråga.

*
Kurt och Birgitta har ett stort gräl. Birgitta tycker hon har funnit en riktigt dräpande replik:
- Ibland undrar jag vad som skiljer er män från aporna?
- Jo, svarade Kurt lugnt, det gör advokaterna!

Livdjursförmedlaren informerar:

Hej alla medlemmar! Nu stundar mörkare tider efter en sommar som regnat bort på de flesta ställen skulle jag tro. Jag hoppas bara att Ni har fått in foder för vintern!

Köpes & säljes fungerar som vanligt. Vill Ni ha in en annons så skriver Ni till Lennart Rosén på förenings-expeditionen. När det gäller löpande ringer Ni mig, helst på telefontiden på **måndagar 10-11** eller **torsdagar 21-22**.

Det går också bra att lämna ett meddelande på telefonsvararen genom att tala om vem Ni är och vad Ni vill köpa eller sälja + telefonnummer. För att minimera utgifterna så ringer jag inte upp om det inte är nödvändigt. Det går naturligtvis bra att faxa eller skriva brev/kort också.

VIKTIGT OM BVD!

Sedan skulle jag vilja uppmana alla som ska sälja djur att ta ett BVD-prov på det/de djur som ska säljas. Detta gäller även om Ni är friförklarade!

För att friförklaringen ska gälla så måste man ha ett prov som är högst 3 månader gammalt, antingen man tar tankmjölksprov, individblodprov eller mjölkprov på 1:a kalvare.

Annonsstopp till tidning & medlemsblad:

1 december till medlemsbladet som kommer i mitten av december.

10 december till Fjällkon nr 1 som kommer i slutet av januari 2001.

Hälsningar från
Joachim Gustavsson
Tel/fax: 0142-250 42
Adress: Görshorva, Västra Harg
595 91 Mjölby

AKTUELLA SEMINTJURAR från Svensk Avel

Tillgängliga och godkända fjällrastjurar från Svensk Avel. Alla tjurar är inte renrasiga, även om de är godkända som fjällras.
OBS! Indexen är korrigerade enligt förklaringen nedan!

Namn	Kod.nr	Stb.nr	Far	Mjölkinde	Tjurinde	Övrigt
GRUPP 2:						
937 Balett	6-937	86937	726 Basker	107	+ 5	Döttrarna har haft svårare kalvningar än medeltalet. Används ej på lågställda kor. 12,5% SLB.
940 Hompen	6-940	86940	723 Figer	110	+ 14	Bra värden på mastitresistens. Bra golvhöjd. Bra mjölkbarhet. Mycket mjölk men med låga halter. Används ej på kor med svaga ben och kor som haft besvärliga kalvningar. Ingen lämplig kvigtjur. 12,5% Rk.
6742 Harg	6-6742	96742	729 Homeros	104	+ 9	Ingen dottergruppsundersökning gjord. Inga kända stora plus eller minus.
6746 Hompest	6-6746	96746	940 Hompen	106	+ 4	Mycket bra juver. Används ej på kor med svaga ben. 6,25% Rk, 3,12% SJB.
6758 Bula	6-6758	96758	943 Bass	120	+ 12	Mycket mjölk. Anlag för korta spenar. Används ej på kor med svaga juver. 3,12% Rk.
6759 Bam	6-6759	96759	943 Bass	111	+ 8	Ger korta spenar. Används ej till kor med svaga ben. 3,12% Rk.
6765 Homa	6-6765	96765	940 Hompen	106	+ 16	Mycket bra juver och mjölkbarhet. 6,25% Rk, 3,12% SRB, 1,56% SLB.
6797 Fimar	6-6797	96797	792 Findus			Ny ungtjur. Har horn (scurs)!
GRUPP 3:						
743 Bisko	6-743	76743	6636 Hoss	103	+ 3	Ger lätta kalvningar, döttrarna är lättkalvade. Bra ben. Använd ej till lågställda kor.
784 Biljett	6-784	76784	708 Bill	110	+ 17	Bra värden på mastitresistens och övriga sjukdomar. Ingen dottergruppsundersökning gjord. Används ej på de minsta korna. 12,5% SLB.
6738 Mast	6-6738	86738	786 Maro	102	+ 2	Ger bra juver och korta spenar. Bra dotterfertilitet. Används ej på små kor. 3% Rk.
6748 Bör	6-6748	96748	743 Bisko	105	+ 10	Ger stora "kroppiga" döttrar. Används ej på de allra största korna och/eller kor med långa spenar. 4,68% SLB.

TJURINFORMATION För att kunna ställa de avkommebedömda fjällrastjurarna mot varandra på ett rättvist sätt så har vi räknat på avkastningsuppgifterna på dottergrupperna till samtliga godkända fjällrastjurar som blir kontinuerligt avkommebedömda i NAT:s tjurkalender. Totalt är det 48 tjurar som finns med där. Vi har lagt ihop avkastningsuppgifterna för dottergrupperna och delat med antalet tjurar vilket gett ett medelvärde på 150,25 kg protein i snitt för alla godkända fjälltjurars döttrar.

KORRIGERADE INDEX När man då ser på vad för ett mjölkinde 150,25 kg ger i SKB-bedömningen så motsvarar det ett mjölkinde på 93. Mjölkinde baseras på kg mjölk x % protein = kg protein, och ger ingångsvärdet i tjurindexet som ju är ett försök att sätta ett mer rättvisare kunna bedöma fjällrastjurarna så har vi kompenserat upp mjölkindeindexet med 7 enheter så att medelfjällrastjuren som erhållit 93 i MIN istället får 100, vilket han ungefär skulle ha haft om man sållat bort korsningstjurarna från bedömningsmaterialet.

Avelskommittén

AKTUELLA SEMINTJURAR från Svensk Fjällrasavel

Tillgängliga och godkända fjällrastjurar från Svensk Fjällrasavel. Några få tjurar är inte renrasiga, även om de är godkända som fjällras, se notering under övrigt. Beställning av dessa tjurar sker hos Svensk Avel via Din Husdjursförening! Använd kodnumret vid beställning. Tjurarna är ej avkommeprövade. Kända egenskaper har vi antecknat under övrigt!

Namn	Kod.nr	Stb.nr	Far	Övrigt
GRUPP 1:				
165 Leo	7-556	6677	10 Smith	
1 Hubert	7-564	6680	6720 Jovial	
156 Zonat	7-543	6681	9 Zober	
181 Idear	7-563	6691	38 Desing	Ger ofta mer färg samt högställd avkomma.
162 Linus	7-567	6694	10 Smith	
3 Peter	7-592	6871	29 Ise	Ger ofta mer färg på avkomman samt att de har bra lynne.
70 Rosen av Böle	7-597	20002	733 Gandi	6,25% SLB.
32 Goding	7-707	20009	733 Gandi	
1010 Olav	7-720	20025	9009 Sevat	
232 Dillner	7-726	20036	181 Idear	Ger ofta mer färg på avkomman.
201 Driv	7-766	20071	181 Idear	
9150 Tor	7-761	24000	9007 Lano	
9151 Loke	7-762	24001	9010 Öst-Tor	
GRUPP 2:				
23 Svempa	7-576	6684	67 Ringo	Ger ofta avkomma med bra lynne.
37 Eemeli	7-574	6685	Kuninkaan Poika	
164 Lim	7-566	6695	83 Rim	
3 Dollar	7-577	6707	940 Hompen	6,25% västfinsk r.k.
202 Vaccin	7-701	20003	39 Dixon	
30 Herman	7-703	20005	34 Lysing	
1002 Manitou	7-714	20029	6715 Lage	6,25% västfinsk r.k.
2 Gusten	7-721	20011	158 Hink	
234 Sprint	7-738	20024	302 Misse	
1080 Major	7-724	20033	127 Desir	
1095 Flise	7-744	20045	302 Misse	
85 Loke	7-746	20046	75 Lör	
2076 Svix	7-745	20048	39 Dixon	
1006 Glunt	7-743	20050	6758 Bula	
GRUPP 3:				
145 Tessar	7-542	6679	148 Tess	
21 Svartenlind	7-553	6686	701 Svarting	
44 Fagerman	7-571	6688	1 Holar	Ger ofta högställd avkomma och högavkastande döttrar.
157 Lirken	7-554	6698	79 Nill	Ger ofta högavkastande döttrar.
57 Hinder	7-561	6699	155 Levi	
6 Snöstorm	7-595	6711	701 Svarting	
178 Terrin	7-598	6714	145 Tessar	
40 Pelle	7-596	20001	6748 Bör	Ger ofta högställd avkomma.
2000 Maraton	7-704	20006	710 Agaton	Ger ofta merfärg på avkomman.
6209 Kvick	7-710	20018	705 Sol	
208 Monogram	7-702	20026	9005 Mono	
50 Musse	7-722	20032	255 Magnet	
2027 Drutten	7-725	20035	6763 Svartus	
7114 Gubben	7-740	20039	27 Gunde	
1102 Fagott	7-739	20044	4 Totte av Knätten	6,25% SLB.
120 Viss	7-763	20069	6780 Mise	

Ovanstående renrasiga fjälltjurar går att beställa för insemination direkt av Din husdjursförening/ seminestation. Samtliga av Svensk Fjällrasavels tjurar är de också skyldiga att ta hem när Du säger till! OBS! För att underlätta Ditt tjurval har vi markerat vilka grupper de tillhör i Gruppavellssystemet. Gruppavellssystemet beställer Du utan kostnad från Svensk Fjällrasavels expedition om Du inte redan gjort det! Detta är viktigt att följa för att undvika inavel och där får Du också information om hur man ska välja tjurar vid seminering!

Avelsfrågor?

Hör av Dig till Svensk Fjällrasavel om Du funderar över tjurval och annat som berör avelsarbetet med Dina djur.

Adresser och telefonnummer finner Du på sidan 2!

VILL DU BESTÄLLA EN GÅRDSSKYLTT?

Vi har i tidigare Fjällkotidningar skrivit om gårdsskyltar. Flera intresserade har hört av sig till expeditionen. Nu har vi kommit så långt i planeringen att vi tagit fram en prototyp som ser ut som på bilden nedan. En skylt har redan tillverkats och den ser mycket bra ut (visades på stämman i år). Skylten är oval bestående av vit specialhårdplast som "håller för vad som helst". Texten på gårdsnamnet är mörkt grå och fjällkologotypen svart. Storlek ca 60 x 40 cm.

Det finns två olika typer av skylt att välja på;

Alt 1: 8 mm skyltplatta med text på en sida (för vägg/dörrmontage).....1400:- exkl moms & frakt.

Alt 2: 19 mm skyltplatta med text på båda sidor (som vägs skylt eller rakt ut från vägg).....1600:- exkl moms & frakt

BESTÄLLNINGARGÖRESTILL:

Lennart Rosén, Svensk Fjällrasavel, Larstorp, 590 33 Borensberg.
Tel 0141-700 85, fax 700 82. E-post: svensk.fjallrasavel@telia.com

OBS! Även Ni som tidigare lämnat intresseanmälan måste höra av Er för definitiv beställning!
Beställningar måste vara expeditionen tillhanda **senast den 1 december**.
Skyltarna levereras i början av januari 2001.

FJÄLLKONAMN PÅ BOKSTAVEN R

Här fortsätter vår lilla "serie" med fjällkonamn.
Denna gång har vi kommit fram till namn som börjar på bokstaven R:

Rachel, Ragna, Ransonia, Ranka, Rara, Rarlond, Rebecka, Rea, Regina, Resa, Rika, Riktig, Ringa, Ringla, Ringros, Riga, Ringduva, Riva, Rola, Rolig, Ronetta, Ripolina, Rispa, Riska, Ripa, Rita, Ripolina, Rora, Roselin, Roselock, Rosenlind, Rosa, Rosenkulla, Rosetta, Rosina, Roskind, Rossi, Rova, Rubina, Ruda, Runa, Rula, Russin, Ruå, Råda, Rödstrand, Röllind, Rexa, Rexi, Rippla, Russina, Rödluvan, Råttan.

Bilder från stämman 2000

Första kvällen på Södra Viken var grillkväll nere vid sjön. De dryga 50 deltagarna njöt av fjällkohamburgarna i den varma, vackra sommarkvällen.

En dag var vi uppe på Tossebergsklätten, ett över 400 meter högt berg. Utsikten var fantastisk. Sjön Fryken syns här liksom en del av Rv 45 (Inlandsvägen).

Sören Bardosson, Hans-Inge Pettersson, Karl-Gustav Hedling samt Patrik och Lina Gyllenhammar njöt i den härliga sommarkvällen.

Njöt av sommarkvällen på Södra Viken gjorde även Sophie Rosén, Eva Olsson och Lotta Gustavsson.

Hos familjen Undin i Lillskogshöjden hittade vi denna trevliga ko med kalv tillhörande den fjällnära gruppen.

På Lillskogshöjden serverades det massor av god hemlagad ost av alla de slag. Oh, vad vi åt!

Foto, samliga bilder:
Lennart Rosén

B-POST - Föreningsbrev Porto Betalt

Avs: Svensk Fjällrasavel
Larstorp, 590 33 Borensberg

KUNGLIGA BIBLIOTEKET

1 NBP

BOX 5039

102 41 STOCKHOLM

Bilder från läsarna

Fäboddrift kan medföra möten mellan djur och bilister på vägarna, men detta är väl bara trevligt. Än har ingen allvarlig olycka inträffat p.g.a. detta!

Foto: Benny Holm

Tuva, 2 mån, på promenad. Hon är ett "halvblod" där mamman är SRB och pappan fjällras (6776 Lippo).

Foto: Yvonne Johansson

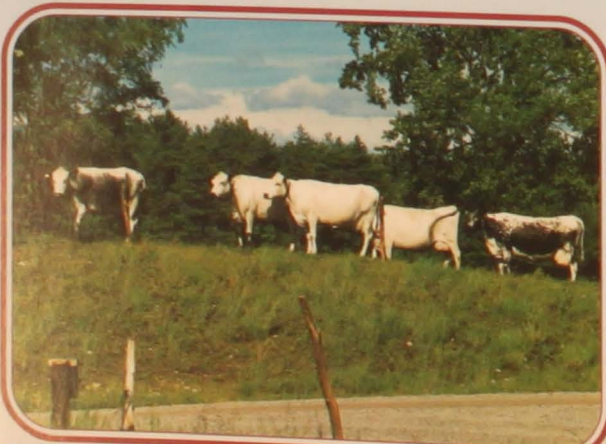
Fjällkor är kul att rida på. Här provar Matilda hur det är. Mamma Monica och syrran Emma står bredvid.

Foto: Lennart Rosén

Fjällkon Lisbeth har fått tvillingkalvar födda i juli i år. Kon är 4 år gammal och hon är efter 6715 Lage.

Foto: Benny Olausson

Fjällkor på halländska gården Utterkroken hos Evy & Lars Schale.

Foto: Schale

Betessläppning. Hans leder Hjärtros och Linda leder Fjällfina.

Foto: Göran Lindgren